KRIJES

OMLADINSKI LIST ZA POUKU I ZABAVU

UREĐUJE:
VELIMIR DEŽELIĆ
ODGOVORNI UREDNIK:
JOSIP KREINZ

BROJ 10. GOD. I.

IZLAZI:
SVAKOG 1. i 15. DANA U MJESECU,
TIJEKOM ŠKOL. GODINE.
POJEDINI BROJ 20 FIL. — GOD. CIJENA 3 KR.

Sadržaj:

Spomen dani

(od 15. do 28. veljače.)

16. 1891. † Ivan Paližna, hrvatski ban.
17. 1848. * Fran Folnegović, hrv. političar, u Slavoncu.
18. 1358. Zadarski mir, kojim Mlečani odstupaju Dalmaciju Ljudevitu I.
19. 1826. * Matija Mesić, prvi rektor hrv. sveučilišta. — 1886. * Ivan Despot, pjesnik, u Spljetu (preveo Cantù-ov »Zdrav razum i pošteno srce«, Smiles-ov »Značaj« i dr.)
21. 1386. † Kralj Karlo Drački u Višegradu. — 1888. * Nikola Tordinac, pisac, u Đakovu.
23. 1394. † Najslavniji i najmoćniji bosanski kralj Stjepan Tvrtko. — 1905. † Dr. Milivoj Šrepel, učenjak, u Zagrebu.
25. 1770. Hrvatski sabor u Varaždinu traži pripojenje (inkorporaciju) hrv. Primorja.
26. 1811. * Vuk Vrčević u Risnju.
27. 1397. Krvavi sabor u Križevcima. Ivan Lacković smaknut. — 1851. Ambroz Vraniczany izabran predsjednikom »Matice Ilirske«.
28. 1842. * Cvjetko Rubetić, kanonik i pisac, u Ivaniću. — 1896. † Dr. Ante Starčević, političar, osnivač stranke prava, u Zagrebu.

Nove marke.

Bolivija. Izašle su „spomen marke“, o kojima već i u »Krijesu« govorismo. Marke nose slike zaslužnih muževa u borbi za slobodu Bolivije. (Murillo, Sucre, Bolivar itd.) Vrijednost imade 8. zz = $11\frac{1}{2}$. Dvostruka litografija.

Franceska stražnja Indija. Kog pretiskivanja maraka franc. stražnje Indije imenom mjesta ! oznakom kitajske vrijednosti izostavljene su bile one po 2 i 10 fr. mjesta Tschongking. Sada je i ove vrijednosti izdala uprava pošt. ureda.

Indija. Englezi su izdali marke britsko-indijske pošte u Kini. Nose X = C. E. F. (Chinese Expeditionary Force). zz = 14 : $14\frac{1}{2}$. W = zvijezda ($\frac{1}{2}$) Half Anna SvjZ sa C x = C. E. F.

Rumunjska. Nova rumunjska marka po 15 Bani violet još je u prometu, ali poradi pomanjkanja daljnih egzemplara upotrebljavaju se sada marke nove boje. zz = $11\frac{1}{2}$. 15 Bani Svj oliv Z.

Španija. Nedavno opisasmo opširno novu španjolsku marku po 15 Centimosa, a sad bilježimo onu po 5 Centimosa tZ. zz = $13\frac{1}{2}$: 13. = **Pošta u Maroku.** Za čudo je, što je španjolska vlast u Maroku izdala novu marku sadanjeg tipa, a da ona bez pretiska još nije vidjela majku zemlju. Nosi x= Correo Hspañol Maruecos. zz = $13\frac{1}{2}$: 13. 2 Centimos sipia Sm. x = Cv. Novi tip.

Turska. Nije još prestala izdavati nove marke. Donosimo opet: 25 Piastres Z, 50 Piastres Nž. Obe za tuzemstvo. Za inozemstvo: 20 Paras R. x = M. Novinske marke: 10 Paras modrikasto Z i 2 Piastres C sa x = Cv.

J. K. r.

Odgovori uredništva.

Rukopisi se i slike ne vraćaju.

Tajna. Hvala!

Mirko L. u S. Zar Vi samo onda molite, kad Vas »crna tuga mori« — a ne imate nikoga »da Vas razgovori«? (Srok, ritam!)

Stanko H. u Z. Kad dospije!

K. r. g. u Z. Ne razumijem posljednje strofe; »Domovini nikad ne ću biti rob, — Ali staroj majci dopasti će grob.«

V. P. u S. Z. Uvrstit ćemo, čim dospije. Pozdrav od Berislava!

Dom—f. Kl—f. Šaljite odgonetke čim prije!

KRIJES

OMLADINSKI LIST ZA POUKU I ZABAVU.

BR. 10. U ZAGREBU 15. VELJAČE 1910. GOD. I.

BOSNA.

MIL. EVIN.

Od bratskoga zagrljaja
Otrgnuta, odvojena,
Južna Bosna čeka, kad će
Hrvatskoj bit' pripojena,
I u kolu svojih milih,
Kad će opet srećna biti
Zaboraviv tugu, jade,
S drugama se veseliti.

Priča hijeroglifa.

(Nastavak.) Megal Eirenon.

IX. Dud-ev-Râ.

Danas je moga druga žestoko boljela glava, nu on mi je svejedno pričao — tek nešto sumornije.

*

Kad je crnac vidio u ruci mlađana kraljevića blještavi mač, nije trgnuo svoga bodeža, nije skočio na Dud-ev-Râ, ne, pustio je zastor, da se sklopi, — a njega nestane, jer je mlitavo srce, koje se odgaja u zlatu. Ali je za čas poslao cijelu četu svojih ljudi — među njima je bio i Keopsov doglavnik Azes-ka-va.

Došli su s kratkom ali jezgrovitom zapovjedi: »Naš i vaš gospodar hoće, da se kraljevna H'ont-seu-sin preda u naše ruke«.

»Čuj roblje« — kliknula je rascviljena majka Meru-sankh — »nije H'ont-seu-sin samo očeva — ona je i moja — a ja je ne dam!«

Četa je ušutjela — nu zlobni doglavnik Azes-ka-va dobaci mirno s posmjehom— »Da od svakoga pola —.« Pri tom je dignuo drosjekli mač nad H'ont-seu-sininu glavu i nastavio: »Kralj svoju polovicu daje! Pola neka ti ostane kod kuće —«.

»Zlotvore!« vrisnula je majka — i poletjela do Azes ka-ve. Ovaj je dobro primjetio, da joj u ruci bliješti sičušan bodež — sigurno otrovani — zato spusti mač — a ovaj zasječe duboko — ne kćerku — već majku — ona pade — a doglavnik hladno nastavi — Vodite je!«

»Nikada!« — viknuo je kraljević — oči mu se krijesile kao u otrovne zmije — »Ubojico moje majke — . . .

Čujte — Ozirisu se zakleh — — —!

Azes-ka-va je slutio bijes sina, zato se sklonio u četu crnih — — i sve dalje zapovjedao. »Odvedite kraljevnu!«.

»Čuvaj mi kćerku — —«, slabo je šanula Meri-sankh, koja je na čas došla k svijesti — ne znam dali je sin čuo majčin uzdah — ta bio je tako tih — nu on je digao mač i viknuo nadčovječjom snagom:

»Odavle roblje!« — Od snažnih je udaraca mača zviždao zrak — a vršak i oštrica mača bivali su svaki puta sve krvaviji.

Prestrašena se četa na čas potisla do ulaza — a na svaki jauk, čuli bi se strašljivi uzdasi — »Bogovi su s njim«.

Azes-ka-vi se zapjeniše usta od bijesa — proklinjao je teško — i vikao — »Roblje — zar se jednog bojite — roblje — —!«

»Da, jednog — kom Bogovi pomažu«, dahnu kraljević — a mač namjeri na Azes-ka-vinu lubanju, ali se srećno izmakne.

H'ont seu-sin bacila se ničice na šareni pod — nije mogla da gleda tolike krvi — molila je i klicala: »Brate, čuvaj se — nijesam vrijedna tolike krvi — — brate, brate«.

Posljednji od onih, koji su došli u četi, potrčaše već po pomoć. —

Dud-ev-Râ je bio već izmučen — cijelo mu tijelo drhtalo — mišice mu i žile nabrekle, čelo mu oblio znoj — a desnica je još uvijek zamahivala dvosjeklim mačem.

»Čuvaj snagu gospodaru«. čuo se jaki poklik — »Čuvaj snagu. — Zalud ti borba — nova četa dolazi — čuvaj snagu, gospodaru«.

Dud-ev-Râ, nije čuo tog poklika — nije čuo, šta mu dovikuje jedinici, koji je osim majke i njega mislio na spas kraljevne.

»Čuvaj snagu« — čuo se i opet usklik, kraljevna je čula — prepoznala glas siromašnog Khem-Ama slikara, kojega su ono spasili od krokodila — Čula je — i nova joj nada sinula — Časak se uspravila, a onda je zagrlila i pridigla majku, koja je još uvijek ležala bez svijesti — —

Kraljević je hriptao od napora — čuo je i on poklik slikara »Čuvaj snagu gospodaru«, nu nije razumio riječi — — Zašto da čuva snagu?

Vitlao je dulje mačem — i slagao lješinu na lješinu.

I opet je opazio kleti pogled savjetnika Azes-ka-ve, i opet je čuo, gdje zapovijeda i psuje —

Svom je i posljednjom snagom uzdigao posvećeni mač na tu psinu — ali sebi na zlo — jer je Azes-ka-va pred sebe snažno gurnuo plećatog crnca — njega zasječe mač — duboko u rame — a dok je kraljević nastojao, da izvadi mač iz crnčeva trupa, opkolili ga — — — — a dalje .... što je bilo ne zna — zamračilo mu se pred očima — ćutio je jak udarac — silnu bol — čuo još divljački klik — a onda je nastala tišina — noć — — —

Tek da je gledao, vidio bi četu, kako se pomiče tamo prema svetom Nilu — i odvodi lijepo, nježno biće — — a gle, tamo se netko šulja — dvojica su nešto nose — a ako se ne varam tijelo čovječje — trče — prema jugu — — o, prepoznajemo ih — tå to je slikar Khem-Am s bratom svojim — a tijelo ono s dubokom ranom — blijedo — krvavo — — — o, to je kraljević srčani, bijedni Dud-ev-Râ.

Khem-Am ga odnaša kući svojoj staroj majci — znao je, što bi mlađanog kraljevića čekalo — jer se protivi zapovjedi oca — a čuva sestricu.

*

Kad je Dr. Loniz Aldan svršio, umolih ga neka se čuva, neka ne sjedi dan i noć uz te papiruse — neka pomišlja i na sebe i svoje zdravlje, a on se tek nasmješi i pruži mi ruku uz riječi »Do vidova!« — — (Nastavak slijedi).

Komet 1910a.

Am.

Dotrčao moj brat Berislav kući — ražarena lica (ne znam, da li od trčanja kući, da nam čim prije javi novu vijest — ili od sklizanja) i već je po dvorištu vikao — a ušao je gotovo kroz zatvorena vrata.

»Šta je? — Šta je?« — zapita u isti čas i Mladen i Zlata, a također i Milorad i Đurđica.

»Ljudi govore — svud se govori« — šaptao je Berislav — »Halleyev se komet već vidi!«

Djeca malo zinula — ali se u dobar čas dosjeti Mladen, što je to komet — ta čita i on »Krijes« — sjeća se i one slike.

»Nije moguće« — rekoh braći — »tå taj će se komet vidjeti tek u svibnju.«

»Poznamo te, Berislave« — reče »dostojanstveno« Zlata, — »ti bi nas htio i opet navesti na tanak led.«

To je razljutilo Berislava — pa kad je zadao svoju »poštenu riječ«, pođosmo, da vidimo, jeli istina.

Berislav je vodio »povorku«, a za njim stupala čitava »karavana« — Đurđica, Branko, Stanko, Zlata, Mladen, Milorad, Tihomil — pa i ja.

I doista nedaleko na desnoj strani sjajne večernjice opazismo sasvim slabo svijetlo zvijezde, iza koje se vije gotovo okomito na svod kao magla podulji nejasni »rep« — ili »kosa«, kako bi rekao naš narod. Prema vrhu se taj rep malo saviinuo na lijevo.

Na žalost je horizont bio rasvijetljen još od zapadnog sunca — ta bilo je to 23. siječnja o. g. poslije 6 sati, zato se rijetki pojav nije lijepo isticao, nego ga je moglo zamjetiti tek oštrije oko.

Doista je ne samo nas »laike«, nego i astronome začudio taj novi gost — jer dok su svi dalekozori uprti u sičušni još Halleyev komet, koji se sada nalazi tamo oko zvijezđa, koje nazivlju »Ribe« — gle, na zapadu se pokaza sasvim iznenada novi komet — nazvali ga »kometom 1910a.«

Pitala me braća, da im što pobliže pričam o tom kometu, a ja, kako ću znati više od astronoma — o njegovom putu — ne znamo ništa. Da pričam, kako u njegovu repu imade natrija — to ih ne bi zanimalo — ma baš kad bih im i kazao, da je natrij kovina srebrnaste boje, koja je veoma raširena — ta i naša obična sô nije ništa drugo nego spoj toga natrija sa klorom. Zrno ili glava toga kometa, koju su primjetili odmah, nije pravilna kruglja, već više četverouglasta pločica, koja po svoj prilici sastoji iz samih malih čestica materije.

Na Berislavovu primjedbu, da baš ne znam mnogo o tom kometu — zašutih — pa ne ću ni vama dalje pričati — samo molim, da mi i vi, dragi moji »Krijesaši«, ne reknete slično s »lopovčićem« Berislavom!

Glazba u starih Grka.

Povijesna crtica.

(Nastavak,) Phil. Božidar Širola.

Kakve su bile pjesme u arhajskoj periodi s glazbene strane, ne možemo na žalost ništa kazati. Nu valja da su to bili više manje uzvišeni Recitativi; slično su i kasnije Homerovi rapsodi svoja deklamovanja iznašali, pa i t. zv. *νόμοι* staroga Terpandera i Olimpa nijesu se mnogo razlikovali od njih.

Ovi su *νόμοι*, kako se čini, bili stalni napjevi u starim vjerskim himnama, odnosno himne su same bile u svojoj stalnoj pjesničkoj formi. Predstojnik je dorske pjevačke škole Terpander ustalio po spartanskoj predaji pratnju ovih *νόμος*-a. Zato je upotrijebio poglavito kitaru, pa su ga radi toga i nazvali osnivačem kitarodskih nomosa, dok je Klouas, glava peloponeske frulačke škole, dao pratiti ove pjesme frulama (*αὐλός*), pa je osnivač aulodskih nomosa. Frulanje je, čini se, uneseno u Grčku, a pripisuje se to starijem i mlađem Olimpu, koji da su frulu iz Male Azije donijeli, gdje je već dulje vremena uobičajena bila kod orgijskih Dionizovih svečanosti. Skladbe ovih nomosa bile su bez sumnje veoma uzvišene i jednostavne, a i Plutarh se u svojoj »*περὶ τῆς μουσικῆς*« zagrijava za njih.

Taletas je na Kreti pjevao hyperheme, pyrrhyhe i paeane[1], a kao takova su ga i kasnije štovali. Arhiloh s Para, gdje su odavna štovali Demetru, uveo je jambe i tim $^3/_8$ mjeru, a osim toga parakataloge, neku vrst glumljena pjevanja, a tako i epodičku formu strofe. Uz Arhiloha nalazimo još jambografe kao: Simonida iz Amorga, Hipponaksa iz Efeza, pa onda Alkmanosa i Stesihora, koji su pravi osnivači doričke zborne lirike, t. j. oni su prvi za razliku starije dobe, gdje je, kako se čini, običajan samopjev, uveli zbor. Alkmanos je spjevao zborne popijevke djevojaka na plesu (parthenije). Sad nailazimo na cijeli niz slavnih grčkih *ποιητής*, od kojih nam je sačuvano što većih što manjih popijevaka. Tu je epigramist Simonides iz Jula na Keosu. Pindar iz Teba, ditirambičar Lasos iz Hermione, koji se ima smatrati i početnikom glazbene teorije, Tyrtej sa svojim embaterijama[2], Alkej iz Mitilene na Lezbu, koji uvodi eolsku liriku, pa mnogoslavljena pjesnikinja nježne, lezbičke popijevke, Sappho (Sapfo) iz Kresa; na posljedku još Anakreon iz Teosa, koji je glavni zastupnik jonske melike, i pjevač ljubavnih popijevaka.

Time smo već iz arhajičke periode zašli u klasičnu. Popijevka i glazba razvile su se već u lijepe forme, a sve je te oblike sklopila u prekrasnu cjelinu grčka tragedija, da bude najljepši i najveličajniji proizvod grčkoga života, pjesnikovanja i pjevanja i da u svim poznijim vjekovima pobuđuje u svih naroda udivljenje.

Najveći grčki tragičari i pjesnici skladatelji (*ποιητής*) Eshil, Sofoklo i Euripid stoje kao središte one klasične periode grčke glazbe u 5. vijeku. Sve dosadanje elemente, zborno pjevanje, monodiju (samopjev), poeziju i orkestriku spaja nova tvorba tragedije u jedno uz neograničen dojam. Popijevke (= napjevi) tragedije se dijeljahu u uzvišene recitative, samopjeve i zborne popijevke. Zbor je svojim pjevanjem (parodos, stasimon, exodos) vršio zadaću, da razdijeli tragediju u djelove (činove). A. Nietsche tvrdi baš, da je tragedija nastala iz ovih zborova. Zborne su popijevke građene u strofama, pa se po tom i misli, da su zahtjevale posebnu melodiju. U ostalom je bila zadaća glazbi, da tumači pjesničko mjesto u drami, da zajedno sa stihovima izrazi čuvstvo a i strasti.

Misli se, da se je grčka glazba baš kod te veličajne narodne umjetnine razvila do svoje savršenosti. Tu se javlja najbogatija izmjena melodije i ritma, a sva sredstva modulacijskoga umjeća svela su se tomu, da bude dojam stare tragedije što moćniji. Nije li bila glazba najnaravnija podloga, pratnja, uzvišenje i izražavanje govora i govorničke melodije? I baš zato moramo još više žaliti, da nam se tek maleni odlomak ove glazbe sačuvao, a željeli bismo, da se daljnim istraživanjem i ovamo unese više svijetla i sigurnosti.

[1] Pjesme u čast boga Apolona.
[2] Bojne pjesme.

S V. vijekom iščezava u brzo vrijeme cvata grčke glazbe, a pjesnici počinju više paziti na glazbeni dio pojedine popijevke, nego li na pjesnički dio. Još se je glazba pridigla do neke visine u Aleksandriji, kasnijoj prijestolnici grčke naobrazbe. Nu kako je tu postao život raskošnim, tako je i glazba počela gubiti onaj umjetnički čar, te je služila pobuđivanju strasti stanovništva Aleksandrije. I Ovidije spominje, da mnogi od njih ne pozna ni slova, ali da strastveno ljubi glazbu i pozna svaki krivi glas. Nutarnja vrijednost te glazbe? Kod Pitija i Panateneja nije bilo čuti mnogo pjesnika i pjevača; zato su u Aleksandriji mislili samo na veličinu vanjskoga aparata i goleme efekte. I dok su veliki tragičari nastojali da tumače glazbom i riječima na pozornici, životne probleme, služila je glazba u Aleksandrinaca poglavito veselju, gozbama i orgijama, koje su potpuno zavladale tadanjim naobraženim svijetom. U tu tamu unese tek Kristova vjera malo svijetla, a njome dobiva opet glazba svoj umjetnički uzvišeni karakter na temelju stare grčke glazbe u tihim psalmima i bogoduhim himnama.

Iz proljetnog cvijeća.

Libuša.

I.

Drijemovac.

Vrapci su kljunom kljucali po staklu prozora i svojim cvrkutom molili mrvice kruha, što su ga vesela djeca jela uz igru. Brda i doline bile su još pokrivene snijegom, a mladež vrvila iz škole pripovijedajući, kako je ovoga ili onoga shvatila gruda ravno — po nosu. Od grude je pripovijedanje prelazilo na sklizanje, a svršavalo se snijegovićem, koji se ponosno kočio u školskom dvorištu.

Zvonki glasići odjekivali besprekidno, u čavrljanje se miješao sladak smjeh, koji se orio daleko . . . daleko . . . . .

Dočule ga i sunčane zrake i ponijele svom brižnom roditelju, suncu.

Onda se i sunce veselilo dječijoj radosti i blago se smješilo sve jače jače, dok mu se nije i onako žarko lice još bolje zažarilo, ugrijalo zrak i hladnu zemlju, a ona, stala svlačiti svoj snježni plašt . . . . Snijeg se topio, leda nestajalo, a snijegović u školskom dvorištu bivao sve manji i manji, dok su djeca sa nekim žalosnim čeznućem gledala na nj i na snijeg, što se vidjevao još u zaklonjenim dolinama. Djeca su i nadalje veselo jurila kući iz škole uz divlju viku i natrkivanje, kao i prije spominjala sada zelene livade i šarena polja, na kojima će se za prosta vremena moći igrati. Sunce se iz dana u dan sve više smiješilo nevinom veselju dječice i nastojalo, da toj njihovoj želji udovolji čim prije.

Smijeh »Božjeg oka« godio ne samo dječici nego i onim iznemoglim, gladnim vrapcima. Cvrkutom su pokazivali svoje zadovoljstvo i zahvalnost i dobroj djeci i žarkom suncu, a kljunom počeše veselo kljucati po zemlji, sa koje je snijeg već prilično okopnio.

Kad su jednoga dana djeca po običaju pričala u školi, šta su sve vidjela, završiše svoje kazivanje sa prvom biljkom, prvim cvijetom. Cvijet joj je kao snijeg, kazivalo dijete, a spustio tužno glavicu baš kao što mala moja seka obori oči, kad je ukori mama. Kako je lijep i kako mi se sviđa. A je li istina, da se

je rascvao od sunčane topline; tä, zar može ono malo sunce imati tako puno zraka, da svojom toplinom probude prvi cvijetak ispod snijega?«

Jest! Jedna je zraka dosta, radoznalo dijete! Jedna zraka, i biljčica je procvala ispod snijega. To ti je — drijemovac! A znaš li, gdje ima mnogo žarkih zrakâ, sličnih sunčanim? U brižnom oku, tvoje majčice! Majčino oko izašilje tople zrake, te pod njihovom toplinom raste i napreduje tvoja duša i ti milo dijete. I ti si cvijetak drijemovac svoje majčice. A te ljupke zrake, što izlaze iz brižnog majčinog oka, potječu iz sunca, većeg i savršenijeg nego što je onaj, nebeski kotač, izviru iz sunca Božje ljubavi. Šta bi bilo od drijemovca, da nema sunčanih zraka, a šta bi se dogodilo s ljudskim dušama, da nema zraka Božje ljubavi...

II.

Ljubičica.

Slavulji su svojim ugodnim i umjetnički izloženim akordima slavili dolazak proljetne Vesne. Ona se je sama nastanila i malo pomalo zavladala opustjelim šumama, zadahnula drveće svojim mladenačkim dahom, i ono prolistalo listom. Redom je išla od drveta do drveta od grane na grančicu, da im udahne nov život, da ih cjeliva. Znala je, da će joj se ispod cjelova razviti cvjetići uz zeleno lišće.

»Zar si na me zaboravila?« prošušti grmlje pri dnu brijega, kad je Vesna prošla mimo njega, nu ona se sagne, te udahne i u njemu dah života, da i ove godine kao i prijašnjih zaštićeno onijem svojim nevinim cvijetom prinosi žrtvu Gospodu.

Pri dnu gustog grmlja rasla skromna ljubičica. Nije ona tu iznikla, vjetar ju je ponio raznoseći na jesen suho lišće, pa kako je sićušna i malena, odnio je pod gusto grmlje. Sad je eto i nju probudio zvonki glas slavulja, te začuđeno gleda, kako je sve ponovljeno okićeno i veselo.

Slabo su do nje mogle doprijeti sunčane zrake, tä jedva je vidjela tek rascvale grančice grma, a i sam grm bijaše u zaklonu.

»Uvenut ću u ovom hladu, uvenuti, prije nego me ko opazi, uzdisala sakrivena ljubičica.

Mirisni se uzdah širio dalje, digao se do grmovih grančica i iznad grmlja, te uzbunio, i sam zrak.

Pored grmlja prolazilo djevojče sigurno je čulo uzdah, koji ga je valjda i prenuo iz misli.

Modre oči djevojčice, zasjaše poput proljetnog sunca i zaroniše u gusto grmlje.

Spretno zavuče tad ruku u grmlje i za čas mirisala joj u ruci nježna ljubica. Miris je bio jači nego prije. »Oh!« pomisli ljubica, »kako sam luda bila, što sam željela, da me ko vidi. Eto me ova na oko nedužna djevojčica otrgnu sa korjena i tim mi zadade smrt.

Mala je osu poljupcima. »Sirotice moja, ti tako lijepa i mirisna, tako mila i skromna, bila bi propala u grmlju, da te ne opazih. —

Pa ipak je dobro, što te je trnje skrilo, dok si u pupu bila, da si naime rasla i procvala na otvorenom polju, uginula bi davno neopažena. Neko bi možda nehotice stao na tvoje nježno lišće i mirisni pupoljak, a ja bih ostala bez tvoga mirisa. Ovako ću barem s tobom razveseliti bolesnu majčicu, tvoj će joj miris navijestiti proljeće, ulit će joj nadu u brzo ozdravljenje.

I dijete ode vesela srca misleći samo nato, kako će razveseliti bolesnu majčicu.

Ljubičica pak, koju je gusto grmlje štitilo, te se je mogla razviti u ljepoti i mirisu svom, skupi se tužna predviđajući svoj skori konac.

Mnogo li se u tebi pusti svijete, nalazi ljubica, koje u bodljikavom grmlju teže, da ih ko vidi, ne će da se sjete udesa svoje drugarice, zaboravljaju, da ljubica baš zato daje tako krasan miris, jer ju je trnovito grmlje zaštitilo od vjetra i drugih neprijatelja, ne mare zato, što ljudi drže mnogo do skromne ljubice, te ih ne rijetko stigne tužna sudbina ljubičice.

Pogrebi kod starih Grka.

Dimitrije Vac, cand. phil.

Grci su kao malo koji narod iskazivali osobitu počast pokojnicima, i to najviše stoga, što im je tako nalagao religiozni nazor. Držali su naime, da svaki onaj, koji ne ispunja dužnosti prema pokojniku, izazivlje srdžbu bogovâ.

U prastara su vremena bogatiji pokojnika balzamovali i to po svoj prilici medom. Pokapali su pokojnike u grobnice, usječene u kamen. Nijesu dakle spaljivali mrtvaca. Čini se da je kasnije u Homerovo doba (obično se uzima 8. vj. prije Isusa) bilo drukčije; pokojnike su najme spaljivali. To vidimo iz Homerovih pjesama, jer se u njima spominje, da se mrtvaci pod Trojom ne pokapaju, nego da se spaljuju. Čim je ko umro, okupali su ga, pomazali uljem, zavili u platno, postavili na odar.

Muškarci su od žalosti posipali sebi glavu pepelom i valjali se po zemlji, a žene su greble svoje lice, trgale odijelo i slično. Na sam dan ukopa podigli su ukopnici lomaču, na kojoj su onda spalili pokojnika. Drugi su dan, kada je lomača dogorjela, pokupili na garištu kosti i ondje ih zakopali. Postavljali su i nadgrobni stup (*στήλη*).

Kasnije poslije Homera opet su Grci počeli pokapati svoje mrtvace s velikim poštovanjem. Jedino zločinci i izdajice domovine nijesu imali čestita pogreba, nego su ih izložili vani, da ih razvuku psi i ptice grabilice. Samoubojstvo su već i oni smatrali vrlo teškim grijehom i sramotom, pa su zato samoubojici odrezali još i desnu ruku, prije nego su ga izložili pticama.

Ovakve zločince nije smio po državnom zakonu niko pokopati. Taj je predmet lijepo obradio grčki dramatski pjesnik, Sofoklo u drami »Antigoni«, u kojoj se prikazuje, kako je Antigona pokopala svojega brata Polinika i ako je kralj Kreont strogo zabranio, jer da je Polinik izdajica domovine.

Uopće je bila sveta dužnost rodbine da pokojnika sahrani. Najbolje se vidi, koliko su Grci držali do lijepa pogreba, iz riječi filozofa Platona: »Lijep je i dostojan pogreb najljepši završetak ljudskoga života«.

Pokojnika su polagali na odar, a u usta su metali novac (obol), da ga dade za vozarinu Haronu, prevozaču duša preko rijeke Stiksa u podzemni svijet.

Možda su Grci poprimili taj običaj od Egipćana, jer su i Egipćani vjerovali, da se duše pokojnika prevažaju na čamcu preko podzemnoga Nila u podzemni svijet, gdje sudi dušama Oziris sa 42 suca. Zato su i Egipćani metali mumijama u usta mali zlatni novac.

Osim novca davali su Grci pokojniku i medeni kolač, da ga dade podzemskomu psu Kerberu[1].

Pokapali su prije izlaza sunca, da mrtvac ne okalja sunce, i to uzduž cesta pred gradskim vratima. Postavljali su i nadgrobne spomenike, u koje su urezali pokojnikovo ime. Kasnije u 6. vijeku prije Isusa urezivali su u spomenike i elegijske stihove[2].

Isprva su bili pogrebi dosta jednostavni, nu kasnije je u 6. vijeku zavladala velika raskoš, kojoj je zakonodavac Solon htio stati na kraj svojim zakonima.

Ovakvi su pogrebni običaji bili do perzijanskih ratova. Iza ovih ratova, koji su bili u 5. vijeku pr. I., postali su pogrebi otprilike ovakvi: Pokojniku su kao i prije metali u usta obol[3] da plati u podzemnom svijetu vozarinu, dok su glavu ovjenčavali cvijećem, lovorikom i maslinom. Na odar (= *Κλίνη*) polagali su ga drugi dan. Za vrijeme, dok je pokojnik ležao na odru, naricale su za njim žene u svirku frule. Bilo je naime u ono doba u svakom mjestu žena narikača, koje su naricale za plaću. Nešta slična ima i u našem hrvatskom narodu, i to većinom na selima, gdje žene, koje su rođakinje, jauču za pokojnikom i ispripovijedaju sav njegov život. Na samom je sprovodu išao naprijed zbor pjevačâ ili sviračica, rođaci, iza njih su nosili odar s pokojnikom, a onda bi išle žene rođakinje. Žene su bile obučene u crno ili u sivo odijelo. Lijes je bio obično od čempresa ili od zemlje, rijetko od kovine. Pokojnike su obično pokapali; jedino su se bogataši dali spaljivati.

Poslije ukopa vraćao se rod kući pokojnikovoj, da slavi karmine (*περίδειπνον*) i da tješi ukućane.

Vrijeme je žalosti trajalo u Ateni trideset, a u Sparti deset dana. Tada su odložili crninu.

Uglednim se ljudima i junacima običavalo držati i nadgrobni govor. Tako je n. pr. veliki grčki govornik Demosten držao govor palim junacima u bici kod Heroneje 338. god. pr. I. Grobove su često posjećivali, kitili su ih vijencima i sadili na njima drveće topole. Svake su godine na dan smrti ili na dan rođenja, ili napokon na dušni dan, koji je bio 5. boedromijona[4], prinašali rođaci pokojnikovi na grobu žrtve (*Χοαί*): ulje, mlijeko, med, vino i vodu.

Golemo poštovanje i plemeniti pijetet starih Grka prema svojim milim pokojnicima, mogao je i morao takvim postati, jer su Heleni čvrsto vjerovali u eksistenciju duše, koja je vječna i ne propada smrću i prestankom tijela.

---

[1] O podzemnom svijetu vidi »Krijes« br. 4. u članku »Vjera i bogoštovlje«.

[2] G. F. Schöhmann: Griech. Alterth. 4. izd. 2. sv. str. 600—605.

[3] Obol je novac, vrijedan 13 fil.

[4] boedromijon = druga polovica rujna i prva polovica listopada.

Pobjednik.

(Uz sliku.) G—ć.

Budući nam je prošli puta nedostajalo prostora, da uvrstimo ovu lijepu sliku, koja pripada članku »Svečane igre kod starih Grka«, to eto činimo sada. Slika prikazuje triumfalni povratak pobjednika kod olimpijskih igara, ovjenčana

lovorom. Sve mu dohrlilo u susret, sve se raduje, što će se ime njihova grada spominjati uz ime pobjednika i što će se imenom pobjednika okrstiti razdoblje od prošlih, do budućih olimpijskih igara.

Edisonova mladost.

Napisao Pierre.

Tko proučava život kojeg Amerikanina, udare mu u oči dvije crte, koje odlučno obilježuju karakter gotovo svakoga sina novoga svijeta, a to je: težnja za sticanjem novaca i onaj već — da tako kažem — prirođeni praktični pogled, koji mu pokazuje, na koji bi se način obogatio. Obje te značajne crte posljedice su odgoje Amerikaninove. Već u svojoj ranoj mladosti baci se on u vrtlog života. Ona rana samostalnost, koja mu uzdiže ponos, tjera ga, da posmatra sviet i ljude onako kakvi jesu, izoštruje mu praktično njegov pogled tako, da se gotovo uvjek pri svom radu osvrće samo na prave potrebe ljudi.

Čim je došao do razuma već mu bruje u ušima pitanja »Kako bih stekao novaca? Za što bi se moglo ovo ili ono upotrijebiti?« To je redovita tema razgovora u porodici, u društvu, na zabavi i u poslu. Eto u takovom se milieu-u odgojio i najveći izumilac američki Toma Alva Edison. Rodio se 1847. u Milanu u državi Ohio. Otac mu je bio imućan građanin, nu brzo osiromaši, jer je trgovina bila skrenula drugim putem radi toga, što je željeznička pruga sagrađena daleko od Milana uz Erie jezero. Sada se trebalo cijeloj porodici boriti za svaki danji kruh. Mali Toma nije mogao ići u školu radi siromaštva svojih roditelja, koji se u to preseliše iz Milana u Port Huron. Nu imao je dobru i čestitu majku, koja ga je podučavala u čitanju, pisanju i u drugom, što mu je trebalo.

U ranoj mladosti nije Edison pokazivao nikakva osobita talenta; bio je dječak kao i drugi, te nije niko mogao ni slutiti, da će od tog neznatnoga dječaka postati muž, koga će svaki Amerikanin uz Washingtona i Franklina s ponosom spominjati. Malo po malo razvije se u malom Edisonu velika želja za čitanjem. Čitao je mnogo, a ponajviše fizičke stvari. Tako mu je gotovo neopaženo proteklo vrijeme prve mladosti, ali doskora morade i on osjetiti svu težinu bijede. Oskudica i siromaštvo njegovih roditelja natjera ga, te je morao zasluživati novac prodavajući voće i kolače na željezničkoj stanici u Port Huronu. Odjeven u iznošeno odijelo trčkarao je budući prvi izumilac američki između putnika i nudio im na prodaju sve, što je njegova mala košara sadržavala.

Doskora opazi, da putnici rado čitaju novine. To ga navede na misao, da bi mogao štogod zaslužiti prodavanjem novina. Od tada je mali Edison išao svaki dan vlakom u obližnji gradić Detroit, te bi nakupovao novina i na stanici ih u Port Huronu prodavao. Kako je morao u Detroitu redovito dva sata na vlak čekati, otišao bi u tamošnju pučku knjižnicu, gdje bi upravo uživao čitajući kojekakva prirodopisna i prirodoslovna djela, putopise i t. d. Boravak u pučkoj knjižnici mnogo je pridonio napretku Edisonovu, jer je svaka dobra knjiga ostavljala u njemu težnju za znanjem. A koliko ima naših mladića, kojima je pružena prilika, da svoje znanje što više obogate, pa i ne mare za nauku!

Tako je Edison živio nekoliko godina i u to se vrijeme sprijateljio s činovnicima i namještenicima željeznice. Nije stoga čudo, da su svi voljeli malog i uslužnog novinskog raznosača pa se neki njegovi zaštitnici zdogovoriše i dadoše mu jedan stari vagon, da tu uredi svoj dućan, te je u njem ne samo trgovao nego uredio i mali kemički laboratorij. Dopala mu naime u ruke knjiga o kemičkim pokusima i on se svom silom trsio, da što više pokusa u svom vagonu načini. Pripovijeda se, da mu se jednom takovom zgodom rasprsnula posuda, pa umalo da nije i on zajedno s vagonom nastradao. Kako se svaki dan u svom vagonu vozio u Detroit i natrag, prodavao bi putnicima i u vlaku novine, te se njegova trgovina lijepo raširila.

U to bukne 1861. strašni građanski rat, a tim postade trgovina novinama sve boljom. Jednoga je dana Edison došao opet u tiskaru, da kupi novina za svoju trgovinu. Kako se upoznao sa slagarima, čekao je kod njih, dok budu novine gotove; najednom svrati njegovu pozornost razgovor, što su ga slagari vodili. Govorili su naime o velikoj bici, koja se u zadnje vrijeme bila između sjevernih državnih četa i vojske južnih država. »I tu bi se dalo štagod zaslužiti pomisli mali Toma i poleti u brzojavni ured, gdje zamoli jednoga poznatoga činovnika, da brzojavi na sve željezničke stanice, da je upravo bila velika bitka i da tu obavjest činovnici pribiju na crnu tablu na stanici. Zatim poleti u tiskaru i uzme toliko novina, koliko su mu htjeli da dadu na vjeru, pa ode u svoj vagon. Već na prvoj stanici vidio je uspjeh svoje lukavštine. Silno ljudstvo čekalo je vlak, a čim je Toma izašao s novinama, gotovo mu ih istrgoše iz ruke, pa premda je povisio cijene plaćali su mu, kolikogod je tražio. Tako je bilo i na drugim postajama. Najposlije nije imao više novina. Uspjeh toga dana potače Edisona i na daljni rad. Sada istom upoznade on znamenitost brzojava i reklame i on odluči da i sam izdaje novine.

Mnogima će se od naših mladih čitatelja učiniti ova misao gotovo ludom, nu u jednu ruku tamošnje prilike, a u drugu Edisonova željezna ustrajnost omogućiše mu, da svoju misao oživotvori. I tako eto postade petnaestgodišnji mladić izdavačem novina.

Još kada je dolazio u Detroit i sprijateljio se sa slagarima uputiše ga ovi u sve svoje vještine, a Edison je imao istančano opažanje, pa je brzo uvidio kakve stvari putnici najrađe čitaju i kako se novine najbolje prodaju. Od svoje male prištednje nabavi sebi štamparski tisak (Druckerpresse) i slagarski ormar s nekoliko hiljada starih slova; sve to smjesti u svoj vagon i tako pretvori kemički laboratorij u — tiskaru. To neobično poduzeće izađe na glas među putnicima, pa tako novine mladog Edisona nađoše dobru prođu.

Čudne su to bile novine! Sve je kod njih bilo sastavljeno, da uzmognu zanimati čitatelje, a ko je bio urednik? — Edison; ko je bio vlasnik? — Edison; ko je bio slagar; — Edison; ko je bio tiskar? — opet Edison; a prodavač? — i opet Edison. Sve u jednoj osobi i to u osobi jednoga dječaka — Tome Edisona. To je poduzeće bilo i u Americi čudnovato, ne toliko radi čudnovatog izdavanja lista, koliko radi mladosti urednika. U današnje vrijeme imamo slično i u hrvatskim krajevima, a to su šapirografirani listovi, što ih izdaju katolički đaci na raznim srednjim školama. I ti pokazuju upravo lijepu ustrajnost i marljivost pri radu oko tih listova, a pogotovo se moramo diviti, ako pomislimo na mladost urednika tih listova.

Dakako Edison je nadio i ime listu pa ga prozove po uzoru velikih New-Jorških listova — »Grand Trunk Herald.« List se sve više širio među putnicima tako, da je Edison brzo uvidio, da će trebati i druga u poslu. U tu svrhu uzme jednoga dječaka iz Port Hurona za »kompanijona« i ta dva mlada nakladnika odluče povećati list. To doista i učine, te tako povećanomu listu nadjenu ime »Paul Pry.« Edison je već prije opazio, da ljudi najrađe čitaju list, ako se u njem ko izrugava ili bocka, stoga oba dječaka odlučiše, da listu dadu satiričko-kritički značaj. Dok bi jedan slagao list, dotle bi drugi trčao po ulicama i sabirao po ulicama svakovrsne brbljarije i novosti. Sjutradan bi se mirni građani Port Huronski čudili, kako je to, da sve njihove svađe dospiju u novine, a pogotovo se razjariše, kada su dan na dan čitali ne samo brbljarije gradske, nego opaziše, da im se urednici u listu ismjehuju i podruguju. To je bilo već previše i kada su građani počeli opet sa svoje strane odgovarati batinama, a to je bilo dosta

često, odlučiše mladi urednici sa žalošću, da obustave list. I tako je bila Edisonova drzovitost brzo kažnjena, te od nekadašnjeg vlasnika tiskare i novina postade opet siromašni raznosač novina. Tu nauku nije Edison kroz cijeli život zaboravio.

Nu niti za vrijeme izlaženja svoga lista nije Edison zaboravio na svoje pokuse. U svako doba kada nije imao posla, sjedio je u svom vagonu pa čitao ili eksperimentirao. Kada mu je pak propao list, počne još ustrajnije raditi na kemičkim i električnim pokusima, a ponajviše se bavio telegrafijom. Naučio naime i telegrafirati na Morzeovu aparatu. To se ovako dogodilo. Jednom se sinčić predstojnika Mount Clemenske postaje igrao na tračnicama, kad u to dojuri vlak. Dijete bi sigurno nastradalo, da nije Edison priskočio i u zadnji čas spasio dječaka. Da mu se oduži, uputio ga je predstojnik u brzojavljanje.

Čim se Edison malo u tu umjetnost uputio, načini on između željezničke postaje u Port Huronu i samoga mjesta, koje je bilo dosta udaljeno brzojavnu svezu. Sada je sticao novaca i s te strane, pa kako nije na sve mogao dospjeti uzme za pomoćnika još jednog dječaka iz istog mjesta. Ali taj brzojav nije mogao funkcijonirati za vrijeme kiše i oluje, s toga moradoše oba kompanjona svoj brzojav iz prometa povući.

Doskora bude Edison imenovan brzojavnim činovnikom. I tude pokaza on prvi put svoj izumilački talenat. Uredi naime i popravi brzojav svoga društva[1] tako, da je od sada mogao donositi mnogo veću korist, ali kada mu na ružan način ustegnuše nagradu, koju su mu obećali, ako popravak uspije, istupi iz službe i prijeđe k drugomu društvu, koje ga u Stratfordu u Kanadi namjesti za brzojavnoga činovnika. U to su već prošle mladenačke godine Edisonove i on se razvio u potpuna, poduzetna i karakterna muža. Mnogo se napatio, dok je i to postigao tako, da sam priznaje, da je u uspjehe utrošio samo 5% talenta ali 95% znoja. Za njega ze može doista reći: Multa tulit, fecitque puer, sudavit et alsit.[2]

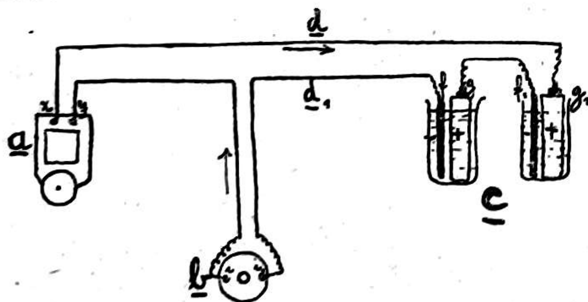

„Ludendo discimus".

Električno zvono.

V—ić.

Često puta vidimo električno zvonce, pa ne bi zgodno bilo, da ne znamo o njemu što točnije, kako ga svaki može lako sam načiniti — t. j. uvesti u svom stanu.

Električno zvono sastoji se iz ovih dijelova:

a) zvono;

b) spojno puce (poznato u tehnici pod imenom Druckknopf, taster, kontakt);

c) baterija (t. j. više elemenata [boca] zajedno);

d) vod, koji se sastoji iz bakrenih žica, omotanih sa navoštenim koncem (isolier-Drath).

U slučaju nužde, kad vod nije predaleko, mogu biti i obične kovne žice (željezo, cinak itd.) pa i neizolirane (neomotane), samo tada treba paziti, da se medusobno ne dotiču, ili da su bilo na koji način u spoju. Spomenuto zvonce može svaki načiniti prema ovoj slici i opisu:

Uzmemo zvono »a«, pa ga pričvrstimo na stijenu (zvono u trgovini stoji 2—3 K), zatim namjestimo bateriju »c« kamogod po volji i to se obično uzima »Leclanché-element«, (i to 1, 2, ili 3, prema potrebi, t. j. ako je zvono od kontakta daleko, ili imade više zvonaca (komad stoji 2—2·60 K), koji se sastoji iz boce, u kojoj je umjetni ugljen namješten u zemljanoj poroznoj diaphragmi (g, g,) i poduljeg štapića od cinka (Zin) f, f. U bocu se ulije rastopina od salmijaka (110 gr). To se onda spoji žicom d i d^1 tako, da jedan kraj žice »d« pričvrstimo na vijak zvonca x, a drugi kraj žice s baterijom »c«, i to ili sa štapićem od cinka (f) ili s diafragmom (g), u kojoj je umjetni ugljen. Sada uzmemo drugi komad žice. Jedan kraj spojimo s šarafom »y« na zvoncu, a drugi kraj pričvrstimo na jedan dio kontakta »b« i to u dio »i«, a iz drugog dijela »i,« vodimo žicu u bateriju i to u onaj dio, koji još nije spojen, dakle ako smo spojili najprije s »f« sada moramo s »g,« ili obratno. Pritisnemo li sada na spojno puce »b«, to nam zvono mora zvoniti. Ne zvoni li, onda nijesu moguće dobro žice spojene, ili nam je žica slomljena, zato ih treba spojiti ili još nije rastopljen salmijak. Svakako treba kod takovog pokusa imati strpljivosti, pa ako odmah ne pođe za rukom to ne valja da izgubimo volje za daljni rad.

[1] U Americi su svi brzojavi u rukama privatnih društava, a nijesu u rukama države kao kod nas.

[2] Mnogo je snosio i radio dječak, znojio i smrzavao.

Svaštice.

Novi maleni planet, nađen je Greenwichevoj zjezdarni, fotografskim putem. Nalazi se u zviježđu »bik«. — U.

Biblioteka Ambroziana u Milanu slavi tristogodišnjicu otkako ju je utemeljio kardinal nadbiskup grada Milana, Federigo Borremeo. U njoj se nalazi rijetko neprocjenivo blago, među ostalim n. pr. najstariji Danteov rukopis, Verglijev rukopis, koji je nekoć pojedovan Petrarka. I sam je na rubovima pisao neke opaske. Imade tu i nekih slika od Simona Memmia, kao i s mnogim miniaturama (male sličice) okićeni kodex Ilijade iz 4. ili 5. stoljeća. — U.

Dokumenti Dr. Cooka, kako je javio svečilišni konsistorij, skroz su bez vrijednosti, budući ne ima gotovo nikakovih astronomskih opažanja, a i razni praktični opisi putovanja tako su slabo obrađeni, da nemamo dokaza, dali je Cook doista stigao na sjeverni pol — pa ako i jest bio — to se ispunja ono, što smo mi u »Krijesu« rekli već u 1. broju — od toga znanost neima ništa, bio bi to tek i samo šport. - U.

Akademija za avijatiku u Münchenu priredit će ove godine opet zrakoplovne utakmice t. zv. »Flugwochen« i to prvu od 6.—12. srpnja, a drugu od 4.– 11. rujna. — U.

Glatkovićeva jama. U blizini Krasice ima vrlo duboka jama i strašno je u nju pogledati, jer eno ponora za ponorom. U tamošnjem je hrvatskom narodu sačuvana sve do danas priča o postanku te jame.

U onom je kraju stanovao lovac, te je sa svojim vjernim psom često išao u lov po šumi, koja je bila blizu njegova stana. Tako je jednoga lijepoga dana i opet pošao u lov. U tili čas nanjuši pas trag i njuškajući zađe po tom tragu daleko u šumu. Lovac ga je na nekoj čistini čekao. Čekao je i čekao, dok se najednom ne pojavi pas, tjerajući zeca. Brže nanišani puškom i opali.

Pohiti prema mjestu, na kojem je morao ležati ubijeni zec, unaprijed se veseleći dobroj lovini. Ali eto jada! Nađe svog mrtvog psa, a zecu ni traga; ubio je naime psa mjesto zeca. Obuzela ga velika žalost za psom, ta volio bi, da je ne znam što izgubio umjesto njega. Gotovo da nije zaplakao. Nato se razljuti i u silnoj srdžbi izlane bogomrsku kletvu. Čim je to izrekao, odronila se pod njim zemlja i pao je u duboki bezdan za kaznu zbog svetogrđa.

Taj se nesretni lovac zvao Glatković, pa se po njemu i ta jama prozvala »Glatkovićevom jamom«. Nema više njegove kuće, nema šume, jer se iskrčila. Jedina ta jama stoji i danas sjećajući svakoga, kako je težak grijeh hula na Boga.

Zabilježio Vjekoslav Kvaternik.

Međunarodna higijenska izložba, bit će g. 1911. — kako vele — u Drezdenu, gdje će se pokazat. i rastumačiti svi novi izumi na tom polju. Doći će tamo prvi stručnjaci. Glavna pak svrha te izložbe bila bi ta, da se svi staleži upute i da među sve slojeve prodre nauka o zdravstvu, jer će samo tako higijena pravo napredovati. — U

Eiffelov toranj u pogibelji. Već pred desèt godina franceski su inžiniri izrazili bojazan, da će temelji Eiffelova tornja, radi silne težine jedva izdržati, te da tlo mora naokolo da popusti. Onda se je sve to i znanstveno iztražilo, a tim iztraživanjima izneseno je, da ne predstoji nikakova pogibelj. Od onda nije se o Eiffelovom tornju ništa čulo. No sada i opet donašaju vijest kako je ta golema građevina u pogibelji, da se sruši — ta. nebi bilo ni čudo, pomislimo li, da je svaki četvorni centimetar kod Eiffelovoga tornja obterećen sa tri kilograma. Toranj imade tri etaže. U visini od 190 metara spajaju se stalci, na kojima stoji toranj i u toj visini

nalazi se i treća etaža. U toj su trećoj etaži prostorije za znanstvene svrhe, prije svega za meteorološka opažanja. Iznad te etaže nalazi se velika jedna svjetiljka sa omašnim reflektorima. Vršni balkon u visini od 300 metara i opet služi meteorološkim opažanjima. Odozdo do toga balkona vodi 1792 stuba. A ljudi se otpremaju u gornje spratove liftovima. Toranj se pri velikom vjetru nagiblje za petnaest milimetara.

Eiffelov je toranj stajao šest i pol milijuna kruna. Svotu je ovu namaknulo jedno dioničarsko društvo. Ovo društvo imalo je zato pravo, da kroz dvadeset godina izrabi u svoje svrhe taj veliki toranj. Prošle je godine toranj prešao u vlasništvo francuske države. Na vršku tornja nalazi se i stanica za brzojav bez žica. Sa ove se stanice brzojavlja sve do Alžira i Maroka.

Najnovija izvješća inžinira javljaju, da treba tek temelj gdje gdje popraviti, pa da neima straha.

Rijetka ptica u Vrlici. (Dalmacija). Na Cetinjsko je polje još g. 1906. dolutalo devet egsemplara kirgiskih sadža (Stepenuhu Lyrrhaptes paradoxus) koje su u našim zemljama svakako rijetke ptice. Po gospodinu profesoru dru. E. Rössleru, upravitelju »Hrvatske ornitološke centrale« u Zagrebu — »ova ptičja vrst, koja stanuje u velikim azijskim stepama, ostavlja u gdjekojim godinama svoju postojbinu u jatima koja dolaze i u Evropu, kako je to n. pr. bio slučaj g. 1859. 1863., a sve do Švicarske i Francuske i Engleske g. 1888., i 1899.; za tim se polagano gube i često prođu decenija, dok se opet pojave. Na nekim se mjestima, te za nas vrlo rijetke ptice također i gnijezde. kako se je to dogodilo g. 1888. i 1889. na pjeskovitim brežuljcima Maray-a u Škotskoj. Ptice te imaju po prilici veličinu goluba: glavne su boje pepeljasto-sive i žute, gore su tamno pjegave, noge su kratke, nožni prsti prošireni i spojeni kožicom, te do vrha pokriti malenim perjem; u repu su srednja dva pera jako produžena, što se vidi i kod prvih letnih pera u krilima«. Jedan egzemplar na Cetinjskom polju ustrijelio je Ivan Tošić, puškar iz Vrlike i ptica je živjela kod njega u kavezu sve do pred kratko vrijeme, kad mu je uslijed slabe njege poginula, na što ju je bacio. Šteta, što se nije niko za tu pticu interesirao, jer bi ju za života Ivan Tošić drage volje poklonio zagrebačkom muzeju. — Gj.

Iz dječjega svijeta. Jedan franceski tjednik upravio je na mnogo djećaka i djevojčica ovaj upit: »Koje je najveće djelo, koje biste željeli učiniti?«

Odgovora je mnogo stiglo, koji su jako raznolični i zanimivi. Tako je jedan dječak želio, da bi najradije volio, da može komu spasiti život, a osobito onomu, koji je usred vode. Jedna opet djevojčica iz Engleske željela je, da bi najljepše za nju bilo djelo, kada bi mogla otići malo u Italiju. Treći opet želio je, da može osnovati zaklonište za konje za rad nesposobne. Doista — dječije želje!

Šala.

Radoznao tat. U Berlinu je nedavno stajao pred sucem tat, koji reče: Molio bi sl. sud, da odgodi parnicu, jer još nije moj branitelj došao sa svog putovanja.« »Ta šta će vam branitelj, kad su vas upravo kod krađe ulovili, kako će vas on obraniti« reče mu predsjednik. »To je upravo što i ja želim znati.« H. S.

Prevelika štedljivost. Poznato je, da se kod brzojavljanja rado štede riječi — a često se tim pokvari čitav smisao rečenice. Tako je gospodin H. L. kad je išao u ljetovalište S. naručio, da preda nj pošalju kola ovim brzojavom: „Molim pošaljite 11 kola pred vlak“. Nemalo se začudio gospodin L., kad ga doista na kolodvoru dočeka 11 kola — a još više, kad je morao za sva kola platiti — a sve samo, jer je htio prištediti 6 filira — ispustio je naime riječ „sati“ iza 11.

Đačke neprilike. Uvukao se jedne noći tat u sobu, gdje su spavala dvojica đaka. Jedan se probudi pa će opomenuti druga, da je došao neko, da ih okrade. Ali će mu na to drug: „Šuti, možda će on još što izgubiti.“

N. B. Seljak dođe na poštu, te preda pismo poštanskom činovniku. Ovaj pogleda pismo i odvaže ga, pa reče seljaku, da je pismo preteško, te mora prilijepiti još jedan biljeg. No seljak odgovori: „Ta nisam lud, onda će biti pismo još teže.“ F. W.

Smijanje pod silu. Kupio prijan Luka knjižicu sa pošalicama i veselo ode komšiji Marku, da se s njim skupa malo nasmije čitajući pošalice. — S uživanjem nekim počeo prijan Luka čitati, a Marko je — ozbiljno slušao.

»Ta šta se ne smiješ?« — ljutito će napokon Luka.

»Pa čemu da se smijem?«

»Ta smij se! Valjda nijesam badava dao 10 soldi za ovu knjižicu, već da se smijemo.«

Obzirnost.

Đak: »Šta imadete danas za objed?«

Gostioničar: Govedsku juhu, raznovrsnog pečenja, izvrsnog vina, pohanih pilića, jabučnjače i — — — —

Đak (prekidajući ga): Ne, ne, dajte mi samo nešto jeftina, jer nijesam danas rada ostati vam — mnogo dužan.

Prerevnost.

Kondukter: Nem sabat ne slobodno kirem u ovom vagonu rauchen (pušiti). Vagon za nepušače.

Putnik: »Ali ja sam u vagonu sam, pa moje pušenje nikoga ne uznemiruje.«

Kondukter: »Nem sabat ne slobodno. Makar da nije nikoga u vagonu, i taj ne smije pušiti.«

Pesimiste.

Prvi pesimista: »Imade časova, kada je i sam novac prokletstvo.«

Drugi pesimista: »U istinu n. pr. u onim časovima, kad ga čovjek ne ima.«

Vršak materijalne sreće. Neki pijanica naslonio se na jednu svjetiljku na ulici, jer nije već mogao da se s mjesta miče, pa će zadovoljno sam sebi: »Pijaniji ne može biti ni — Rotschild.«

Izgovor. Sudac: »U jednom ste tjednu ukrali šest pari cipela! To je ipak previše.«

Tat: Istina je poglaviti; ali kad su mi sve bile prevelike, tek zadnji par mi je bio „prav“.

Čudno tumačenje sna. U oči nedjelje ispekla majstorica gusku, i šegrt je razmišljao, kako bi je se dočepao. Predloži majstorici, da bude onoga guska, ko bude ljepše sanjao. Šegro malo zatim ode spavati, a da uzmogne ljepše sanjati — pojede kradom gusku. U jutro zapita ga majstorica, što je sanjao. „Vi ste starija, pa zato vi prva recite“, predloži šegro. „Sanjala sam, da sam umrla, i da su me anđeli odnijeli.“ „Jest, ja sam to sve, majstorice, vidio, pa sam odmah pojeo gusku, jer kad nema gazdarice, ne treba ni guske.“

Raztrešenost. Poznatom učenjaku Isaku Newtonu dođe jednoć neki prijatelj. Sluga Newtonov ne htjede pustiti gospodaru, jer se ovaj ljutio, ako ga bilo tko prekida u poslu. No budući da je skoro bilo vrijeme ručku, pusti sluga prijatelja u jestvionicu. Prijatelj čekaše dobar jedan sat, pa jer ga je spopao nemili glad pojede međutim doneseni ručak. Kad je ručak pojeo, sjedne na divan i čekaše dalje. I doista, za po sata dođe Newton, pozdravi prijatelja, no umoli ga, neka se ne ljuti što će u razgovoru objedovati, jer je vrlo gladan. No kad se okrene stolu i opazi ostatke ručka, nasmije se s riječima: „Doista smo mi učenjaci rastrešeni — sasvim sam zaboravio, da sam danas već objedovao.“

Nemoguće. Profesor: Ovdje je vrlo hladno.

Brijač: Da, prilično, gospodine

Profesor: Ako nemate ništa protiv toga, ja ću biti tako slobodan, pa ne ću skinuti šešira, dok me šišate — da se ne prehladim.

Pitalice.

J. M. — »Upitnik«.

1. Nogama zemlju gazi, a glava mu iznad zvijezda.
2. Kakav koncerat još nije niko čuo?
3. Što radi fijakerista, kad ima najviše posla?
4. Zašto magarac ždere drač?
5. Koji je svetac najsporiji?

Logogrif.

Franta Burian. — »Upitnik«.

S „č“ se pokraj peći grije,
S „r“ naš novac brate nije,
S „j“ je biće milo, drago
Ko ga ima onom blago!

Pačetvorina.

Franta Burian. — »Upitnik«.

I.

J	a	v	a	otok
o	r	a	o	ptica
V	a	s	o	m. ime
a	k	a	t	drvo
B	e	n	d	gora
H	u	n	i	?

II.

I—II. = ?

Rebus.

Lypold Z. — »Tajna«.

bo bo bo
bo bo
bo bo
bo bo
bo bo
bo bo
bo
bo bo
bo bo
bo bo
bo bo

Šarada.

Franta Burian. — »Upitnik«.

Prvi, drugi drvo krije,
drugi, treći traži lijeka,
sva tri skupa — najljepša je od hrvatskih sviju rijeka.

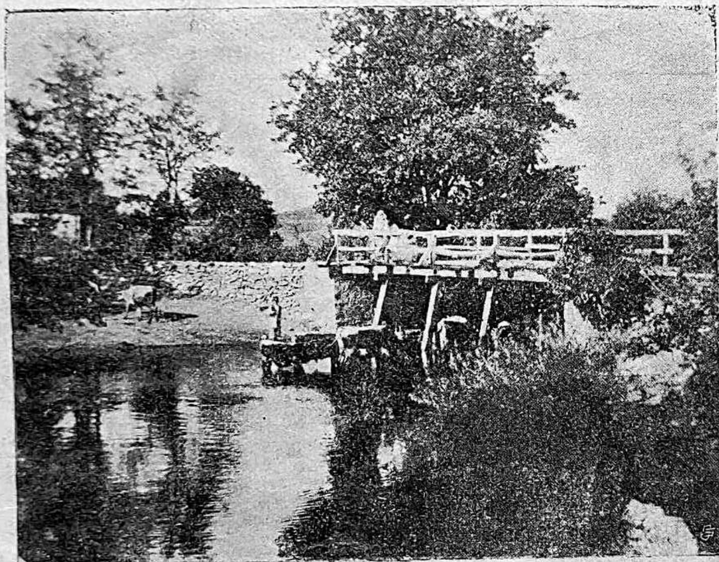
Odgonetke zagonetki br. 8.

1. Hononim = Luka, luka.
2. Neka se izračuna = Kad se oba vlaka sastanu, onda su jednako od Zagreba.
3. Skrivačica = Zadar.

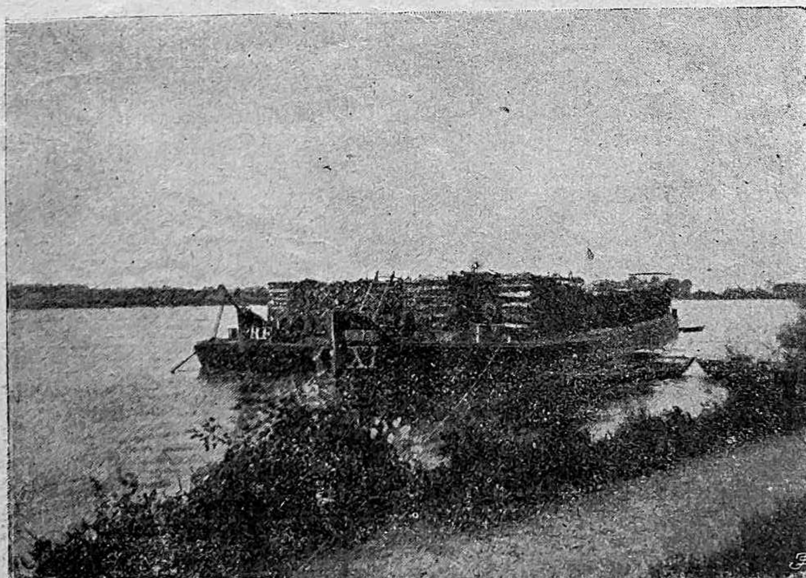
Odgonetnuli su:

Makso Pieczka, gimn. u Varaždinu i »Tajna« u Varaždinu (sve).

Amateurov kutić.

„Napojište“. Fotografirao D. Tomašić, realac, Karlovac.

„Šajke na Dravi“. Fotografirao Z. Neuman.

Vjek. J. u O. Volio bih, da se javite, ali čim drugim, jer ovakove stvari ne vole naši čitatelji.

M. pl. T—a u M. Uvrstit ćemo, čim budu gotove slike. Očekujemo nastavak.

Vladimir C—k u P. Obećano ? ? ?

Ladislav K. J., Kotor. Stvarca je lijepa. Osobito je nježno obrađeno »proljeće«, tek su poredbe nešto obične, a sve naliči školskoj zadaći — javite se opet!

„—mir“. Hvala! Pjesmica je (za prvu) veoma dobra — ritam je lak i ugodan — vježbajte, jer kadgod radi stiha ne izrazujete potpunoma misao, što dakako ne smije biti.

Mel. Ž. u B. G. Hvala!

S. E. u Z. Kolosalno slabo. Već mi je doista dosadno vječno ponavljanje »ritam i srok« — morat ćemo upotrebljavati kratice.

Mos . . . . . knez. Sasvim lijepo. Javite se još čime.

B. P—o. Hvala.

J. Z. (M.) u S. Nije čudno, da se sami nazivljete »vjesnikom vile«, »pjesnikom«, to se zamjera i onima, koji su slavni i kojima srok i ritam tek kiti lijepe misli, a ne koji prepoznate a i ne Bog zna kakove misli sakrivaju za stihove i ritam. »Hoće li . . .« to je gotovo vrh pesimizma. Ta vi pitate čak:

„Ima l' igdje u tom moru jada
Kap utjehe, što mi srce žudi?
Nema, nema, s Bogom, dobra nada
Sretnija mi zora ne zarudi!
Ljubav božja, jer sam znao, šta je
Ali gdje je ? davno propala je.«

To je tako nemilosrdno, da ovog ne popravlja niti poanta — koja je doista paradoksna prema uvodu. Kanite se pesimizma! Vježbajte.

W. II. gimn. »Dječak kad sam bio« — ali dragi amice, što ste sada — muž — starac? Dražesna je ona prva kitica iz pjesme »Na grobu . . .«:

Ovdje leže
Naše kosti (Vaše?)
I još drugih
Mnogih dosti.

Još dražesnija je ova, koju cijelu donosimo:

Šubara.

U šubari
Leži vata,
Možeš spravit
Sto dukata.

Ako nemaš
Ti se strpi
Dok ih nađeš
Gdje na hrpi.

J. I. u S. »Kleta sudbo — sudbo kleta«, koji profesor ima na Vas „pik“?

H. S. u Z. „— — glupi čavao“ — dugo razmišljavah, zašto je čavao glup, napokon dođoh do ovog riješenja: zato jer ga se bije po glavi — slažete se stim? — ako ne, javite, veoma me interesira.

M. S. u O. O nesretni »Pegaz«, — ta to je cigansko kljuse. Stihovi hramlju!

—rik. »Oj« nije dobar ritam. I Vi ste golemi pesimista. Vježbajte!

Ž. A. M. Valjda u 11. ili 12. broj.

Z. K. u B. Isto.

—pro— Veliki napredak! Pazite, da ne upotrebljavate nelijepe kratice (ka umjesto koja).

L—c. Ne ljuti se, Pater, peccavi . . .

Onomu, koji je poslao onu dopisnicu bez potpisa, preporučam, da za prve novce, koje dobije, kupi sebi »bon ton« — makar i onaj najelementarniji!

Buro! Jesi li dobio list? Pozdrav!

S. V. g. Primih sve u redu. Hvala! Doći će u 12. broj i dalje.

E. Ku—r. Slike poslah vel. g. prof. Božičeviću.

X. Y. u Z. Zar da je to prva pjesma? Ako jest, a ono vježbajte, ako nije, a ono pustite pjesnikovanje.

☛ *Svima, koji nam javiše opažanja o kometu 1910a, srdačna hvala. Ujedno molimo i u buduće i njih i sve ostale, da sve, što se u njihovu mjestu dogodilo, a misle, da bi drugove zanimalo, jave uredništvu. Neka im ne bude žao 5 filira za otvorenu dopisnicu — a u dobru svrhu!*

Primili smo i preporučamo ove knjige:

Alojzije Manzoni: Papa Pijo X. Cijena je knjižici 50 filira (za đake 20 fil.), dobiva se kod pisca, Zagreb, Kaptol 29.

Kulturna načela i rad naših naprednjaka. Ispravljeni i znatno popunjeni članci iz »Hrvatske Straže«. Cijena 1 K. Dobiva se u tiskari Devčić i drug u Senju.

Rukopisi se šalju uredništvu „Krijesa“ (Zagreb, Đure Deželića prilaz broj 23), a narudžbe i pretplata upravi (Zagreb, Kaptol broj 27).

TISKARA HRVATSKOG KATOLIČKOG TISKOVNOG DRUŠTVA U ZAGREBU.